

HVORFOR FEIRER VI JUL?

**BRØD
& KORN**
OPPLYSNINGSKONTORET
FOR BRØD OG KORN

Jul var opprinnelig ingen kristen høytid. Ordet «Jul» var et felles nordisk navn for den store hedenske festen som i førkristen tid ble feiret ved vintersolverv. Og i Norden bruker vi fortsatt det gamle hedenske navnet på denne solvervsfesten, selv etter at det har blitt en kristen høytid vi feirer.

JULENS OPPRINNELSE

Opprinnelsen til julefeiringen i Norden er forskerne uenige om. Noen mener julen var en fest til ære for solens gjenkomst (solen «snur» 21. eller 22. desember) mens andre mener at julefeiringen startet som en fruktbarhetsfest. Å pynte inne med grønt som einer- og grankvister til jul var vanlig fra gammelt av, og slik pynting kunne være en måte fremme trivsel og nettopp fruktbarhet på.

Den første norrøne kilden som nevner noe om innholdet i den opprinnelige hedenske julefesten er «Haraldskvadet» etter hirdskalden Torbjørn Hornklove (omkring år 900). Her står det i strofe seks: «Ute [på havet] vil han [kongen] drikke jul.». Uttrykket å «drikke jul» var synonymt med å feire jul, og skal ha vært et offer til de gamle norrøne gudene som Odin og Tor.

Det er mye vi ikke vet om hvordan julefesten var i Norge før kristendommen ble innført, men litt vet vi. Festen begynte 13. januar med en feiring i hjemmet som strakk seg over flere dager. Deretter fortsatte julefeiringen med ofring av dyr, såkalt bloting. Man drakk også øl til gudenes ære for å fremme årsvekst og fred.

Noen mener også at den opprinnelige julefesten var en forfedredyrking, til minne om de døde som på vinterens mørkeste tid vendte tilbake til sine gamle bosteder. Det er grunnen til at man helt opp til våre dager har hatt en skikk med å la lys brenne julaften og la mat stå fremme. Sengene skulle også stå tomme slik at de døde kunne bruke dem. Natten mellom julaften og første juledag lå en derfor på gulvet og sov.

ÅSGÅRDSREIA

Julen ble nemlig før sett på som en tid da overnaturlige vesener på grunn av vintermørket hadde friere spillerom enn ellers. Da søkte de døde tilbake til sine hjem og Åsgårdsreia red gjennom luften. Skikken med å male tjærekors over døren og på øltønner kommer av at dette var en måte å beskytte seg mot Åsgårdsreia på.

Nissen (fjøsniissen) var en annen av de underjordiske som ofte var på ferde i jula.

EN KRISTEN HØYTID

Men etterhvert ble julen en kristen høytid. Julen er faktisk den yngste av de store kristne høytidene. På 300-tallet i Roma begynte kristne å feire Jesu fødselsdag den 25. desember. Og denne «bursdagsfeiringen» hadde i motsetning til påske og pinse ingen kobling mot jødiske høytider.

Før 25. desember ble markert som Jesus fødselsdag, feiret romerne denne dagen til ære for sine solguder.

Flere hundre år etter at kirken i Romerriket etablerte den kristne julefeiringen, fortsatte likevel folk i Norden å feire sin midtvintersfest i begynnelsen av januar med gjestebud, bloting og rituell øldrikking til gudenes og forfedrenes ære.

Omgjøringen av julen til en kristen høytid i Norge skjedde først og fremst gjennom de nye lovene som fulgte etter rikssamlingen og ved at den katolske kirken vokste seg sterk i middelalderen.

HVORFOR FEIRER VI JUL? FORTSETTELSE

Kong Håkon den gode påbød på 900-tallet at landet skulle feire jul den 25. desember, samtidig med at den kristne høytiden ble feiret over hele Europa. Julen startet julaften 24. desember eller første juledag og varte til 6. januar eller 13. januar.

Etter reformasjonen og protestantismen ble innført i Norge ble julefesten i all hovedsak feiret som før fram til siste halvdel av 1800-tallet. Men feiringen ble i løpet av denne tiden utvidet og forsterket med en rekke folkelige skikker og festinnslag som gjorde den etter hvert til vår største høytid.

GAMLE OG NYE JULESKIKKER

Skikken med å gi hverandre gaver er svært gammel, hvor gammel vet man ikke. Men opprinnelige var det til nyttår en fikk gaver. De velstående ga gaver til hverandre og til arbeidere og tjenerskap. Ofte var det julemat som ble gitt til arbeidsfolk og fattige for at disse også skulle få spise godt under julehøytiden. Å gi gaver skulle bringe lykke for det nye året. Først etter reformasjonen ble det vanlig å gi gaver til barna.

Da kristendommen kom til Norge overtok man gaveskikken, men flyttet den til julaften og viste til historien i Bibelen om de tre vise menn og deres gaver til Jesubarnet som forklaring på hvorfor man skulle gi hverandre gaver.

Skikken med juletrær startet i velstående hjem i byene på 1800-tallet og kom trolig fra Tyskland. Men først fra omkring 1900 var juletrær i bruk hos de fleste i Norge.

Julenissen slik vi kjenner han i dag dukket også først opp på 1800-tallet. Men i Norge har julenissen blitt blandet sammen med den gamle norske nissen (fjøsningen) i folks bevissthet.